ע"ז ישנה לאברים בו'. בשל חוליות מבעיא ליה אבל ע"ז[8] שנשתברה[2] פשיטא ליה דלא מטמאה ולא משום היקישא דנדה פשיטא ליה דנשתברה דדמיא לגמרי לנדה שאין אדם יכול להחזירה דל"ב אחמי קאמר לעיל דמבעיא ליה אליבא דר' עקיבא דאליבא דרבנן נמי מלי למיבעי דהא דנפקא להו דע"ז אינה לאברים מנדה הני מילי כשנשתברה לגמרי אבל ודאי בשל נדה פשיטא ליה דנשתברה טהורה: **כי תבעי לך היכא דאין הדיוט בו'.** לענין טומאה מבעיא ליה כדפי' הקונטר' ולעיל נמי מייתי אפלוגתא דרבי עקיבא ורבנן אבל לענין היקורא דאוריתא לא שייך למילף מנדה ואע"ג דאסור בהנאה בטומאה דרבנן מיבעיא ליה אי פרכה אי לא משמע דבהדיוט יכול להחזירה פשיטא דאסירה אפילו לגישא בתרא מדבעי לענין טומאה בהדיוט יכול להחזירה דאי איכא הנאה דאוריתא שרי כ"ש דלא מטמא[9] וקשה לר"י דבפרק ג' דמסכת ע"ז (ד' מט:) פליגי רב ושמואל בע"ז שנשתברה מגאיה דרב אמר ליכה לנטל כל קיסם וקיסם ושמואל אמר אין ע"ז ליכה לנטל אבל דרך גדילתה וצבי לאוקמא פלוגתייהו בשברי שברים ומסיק דבע"ז של חוליות עסקינן והדיוט יכול להחזירה קא מיפלגי דרב סבר כיון דהדיוט יכול להחזירה כו' לא בטלה משמע דבאין הדיוט יכול להחזירה אפי' רב מודה דשרי ואלא לר"י דהתם פליגי בחוליות קטנים דכשמתפרקין הוו כעין שברי שברים דקאמר התם מעיקרא אבל הכא מיירי בחוליות גדולות דאפי' שמואל מודה דאסירי בהנאה אפי' אין הדיוט יכול להחזירה: **וישימו להם בעל ברית וגו'.**

האי קרא נשופטים כתיב וקשה לר"י[4] למה לא הביא קרא דמלכים (ב' ט) [6]זבוב בעל עקרון ולמה ליה לאתויי בריית[7] ול"ל דאי מהתם ה"א זבוב גדול היה אלא שהיה לו דמות זבוב לכך מייתי מהכא אלא קטן כשאר זבובים דקתני ומניחה בתוך כיסו ודרש לה מדכתיב בעל ברית משמע שברחו להן ברית להיות כל שעה אלא ומסברא קאמר זה זבוב בעל עקרון[7]:

מה מת בכזית אף ע"ז בכזית.

תימה [לר"י] לרבי עקיבא אי יצנה לאברים גוזי האי היקישא לקולא דבעי כזית אאברים אבל ע"ז שלימה אפילו אין בה כזית דומיא דמת כשהוא שלם דמטמא אפילו אין בו כזית כדאמר במזיר בפרק כ"ג (דף נ.) ויש לומר דבמת אפי' אבר שלם שאין בו כזית טמא כדאמרינן נמי התם ס"כ כך לי אבר אחד כמו כולה ואם תאמר אכתי מלי לאוקמא היקישא בחוליא אחת שכנגדה במת לא תשיב אבר וי"ל דהכיא אפילו כזית לא מטמא דכשברי שברים תשיבא: **נלמדנה** משק. דספינה אינה מיוחדת למדרס אף על פי שכל שעה יושבין בה בני אדם מכל מקום עיקרן עשויות לפרגמטיא ואומר בה[n] עמוד ונעשה מלאכתו[1] דאי ספינה מיוחדת למדרס לא הוה יליפין משק[1] כדאמרינן ברים אלו מומין (בכורות לח.) דמדרסות לא איתקוש לשק[m] : **לאפוקי ספינה שאינה מיטלטלת מליאה.** [o]ומה שמיטלטלת ביס לא תשיב ליה עלטול כיון דעיקר הילוכה ממתת המים:

כרעו הן. ונשאו הן את הזב: **טהורין.** דתנן[p] כל שהזב נישא עליו טהור חוץ מן הרחוי למשכב ומושב האדם אבל כל שאר כלים ואוכלים אין מיטמאין ממתת משכב ומושב כדתניא (לעיל דף נט.) מי שמיומד לישיבה יצא זה שאומרים עמוד ונעשה מלאכתנו ולמהוי אפילו לאוכלין לטומאה ממתת משא הזב נמי לא [q]דכי כתיב משא הזב באדם כתיב והנושא אותם וגו' והא דאמר לעיל נכרי ונכרית וע"ז שהסיטום אחרים טמאים באדם קאמרינן: **כל הטמאות אחרים.** אחרים כגון בכף מאזנים או אדם טמא מת שהסיט את חברו טהורין: **שלא מצינו לו.** בשאר טומאות שבתורה אלא בזב: **ולא דומי ליה.** דאתי מריבויא דזב וע"ז מנהה גמרי דהיינו זב: **ישנה לאברים.** כגון של חוליות ישנה לטומאתה אבר אבר או לא: **דהדיוט יכול להחזירה.** שאין צריך אומן לכך: **פחות מכזית.** והיא שלמה: **לענין היסור.** ליאסר בהנאה: **ומחבקה ומנשקה.** וחזו לשון ברית אהבה וחבה. אלמא אדוקים בה וע"ז היא: **הא איתקש למת.** כדלקמן [r]אל קבר בני העם: **ורבנן למאי הלכתא כו'.** אתקפתא היא. לרבנן דאמרי אינה מטמאה במשא למאי הלכתא אמרו אליביהו דאיתקש לנהה דאינה לאברים ולשרץ דלא מטמא בשדעשה אף ע"ז נמי בכעדשה או דילמא הא איתקיש למת מה מת בכזית אף ע"ז בכזית אמר רב אויא ואיתימא רבה בר עולא ת"ש דתניא [2]ע"ז פחותה מכזית אין בה טומאה כל עיקר שנאמר [2]וישלך את עפרה [s](אל) קבר בני העם מה מת בכזית אף ע"ז בכזית ורבנן למאי הלכתא איתקש לשרץ דלא מטמא במשא לנדה דאינה לאברין למת דלא מטמא בכעדשה אימא לחומרא למאי הלכתא אקשה רחמנא לשרץ למטמוי בכעדשה לנדה למטמוי באבן ממסמא אקשה רחמנא למת למטמוי באהל [t]טומאת עבודה זרה דרבנן היא וקולא וחומרא לקולא מקשינן לחומרא לא מקשינן: **מתני'** [u]מנין לספינה שהיא טהורה שנאמר [3]דרך אניה בלב ים:

גמ' פשיטא אניה בלב ים היא הא קמ"ל כים מה ים טהור אף ספינה טהורה תניא חנניה אומר נלמדה משק [v]מה שק מיטלטל מלא וריקן אף כל מיטלטלת מלא וריקן לאפוקי ספינה דאינה מיטלטלת מלא וריקן מאי בינייהו איכא בינייהו ספינה של חרס מאן דאמר אניה בלב ים [w]הא נמי בלב ים היא למ"ד כשק הנך (היא) דכתיבי גבי שק דאי מיטלטלת מלא וריקן אין אי לא לא [x]אבל ספינה של חרס אע"ג דאינה מיטלטלת מלא וריקן אי נמי ספינת הירדן למ"ד אניה בלב ים היא הא נמי אניה בלב ים היא למ"ד מיטלטלת מלא וריקן הא נמי מיטלטלת מלא וריקן דא"ר חנינא בן עקביא מפני מה אמרו ספינת הירדן טמאה מפני שטועינים אותה ביבשה ומורידין אותה למים א"ר יהודה אמר רב [y]לעולם אל ימנע אדם את עצמו מבית המדרש ואפי' שעה אחת שהרי כמה שנים נשנית משנה זו בבית המדרש ולא נתגלה טעמה עד שבא רבי חנינא בן עקביא ופירשה אמר רבי יונתן לעולם אל ימנע אדם את עצמו מבית המדרש ומדברי תורה ואפי' בשעת מיתה שנא' [4]זאת התורה אדם כי ימות באהל אפי' בשעת מיתה תהא עוסק בתורה [z]אמר ר"ל [a]אין דברי תורה מתקיימין אלא במי שממית עצמו עליה שנאמר זאת התורה אדם כי ימות באהל אמר רבא ולחנניא

לאפוקי ספינה שאינה מטלטלת מלא וריקן, לפיכך אינה מקבלת טומאה. **מאי בינייהו איכא בינייהו ספינה של חרס.** לרבנן שמדמין אותה לים, אף ספינה של חרס טהורה. ולחנניה שהוא למד לטהרת ספינה משק, ספינה של חרש [מקבלת] טומאה, דאמר לן עץ ובגד ועור ושק דכתיבי בענינא, גמרינן להו משק, נמצא (משק) [השק] מלמד עליו, אלו הדברים שכתובין בפרשה. וכן מלמד שאין מקבלין טומאה אלא מה שהוא מטלטל מלא וריקן, כגון שק. אבל כלי חרס אינו כתוב עם השק, לפיכך אין השק מלמד עליו, דאע"פ שאינו מטלטל מלא וריקן, מקבל טומאה. **אי נמי** איכא בין רבנן שלמידין מן הים, ובין חנניה שהוא למד מן השק, (ספות) ספ[ינת] הירדן. לרבנן טהורה, ולחנניה טמאה מפני שהיא מטלטלת מליאה וריקנית כר' חנניה בן עקביה. **אמר רבה**

ז א מיי' פ"ח מהלכות משכב ומושב הלכה ז ס":
ח ב מיי' פ"ג מהלכות שאר אבות הטומאות הלכה ד:
ט ג שם הלכה ב ס":
י ד שם הלכה ס":
יא ה ו ז מיי' פרק י"ח מהלכות כלים הל"ט:
יב ח מיי' פ"ג מהלכות מ"מ הלכה יב עוש"ע יו"ד סימן רמז פעיף כא:

גליון הש"ס

רש"י ד"ה שהחורין וכו' רבי כתיב משא הזב באדם כתיב. עי' נדה דף נד ע"ב בכ"י ד"ה היא עושה וצע"ג: תוס' ד"ה בי תיבעי וק"ל לר"י. ק"ל הא שם מבואר דמקין כיטול הוא (ומש כן) (י"ל) דהאיבעיא בע"ז שלא יטמא לגא מהני ביטול אם טהור מעומאה ע"ש:

מוסף תוספות

א. שאינה של חוליות. ריטב"א. ב. לגמרי. תוס' הרא"ש. ג. מנא לן דהוא זבוב אלהי עקרון אי משום דאיכא קרא אחרינא בבעל זבוב אלהי עקרון, א"כ. ריטב"א. ד. דכיון דבעלמא כתיב זבוב אלהי עקרון והכא כתיב וישימו מסתמא על זבוב דהתם מיירי. ריטב"א. ה. לישב. רמב"ן. ו. כתוס' בממתת דף נא. מוסף: דאפי' עיקרו עשוי להעביר בני אדם מעיר לעיר וכו' לא חשיב מדרס כיון דלא עבידא להיות נשען עליה אלא ללכת ממקום למקום. ז. לענין מלא וריקן כי היכי דלא יליפי מיניה לענין קבול. ריטב"א, [ו]אפי' גדולה טמאה. רמב"ן. ח. אפילו פשוטי כלי עץ מקבל טומאת מדרס. ריטב"א. ט. פי' ואפילו ע"י שוורים. ריטב"א.

רב נסים גאון

כמאן אזלא כל הטמאות המסיטות טהורות. חוץ מהיסטו של זב, שלא מצינו בכל התורה כולה. עיקר דילה בתורת כהנים, וכלי חרש אשר יגע בו הזב ישבר, אין לי אלא כלי חרס, מנין לרבות כלי כר'. ומאחר שלמדנו שאין מטמאין אותו אלא מאורור, מה ת"ל אשר יגע בו, מגע שהוא כבולו, הוי אומר זה היסטו ואמרו וכל אשר יגע בו הזב, זה הוא היסטו של זב. הרי למדנו מיכן שכל מה שיסיטנו הזב טמא. ובה נגדה יולדת וכל דדמי לזב וטומאתן כטומאת הזב. ומזה העיקר אמרו במשנה [זבין פ"ד מ"ו] הזב בכף מאזנים, ואוכלין ומשקין בכף שנייה וכו'. ובאמת לא פרט בין הטהור המסיט את הזב, ובין הזב המסיט את הטהור, כמו ששנינו [שם פ"ה] המסיט את הזב או שהזב מסיט בו מטמא אוכלין כו', ובתוספתא [זבין פ"ד] אמרו בין שהזב מכרעין טמא אחד כו'. ותנן נמי [שם פ"ג מ"א] עלו באילין שכוחו רע ובסוכה שכוחה רע טמא. אלא אם כן יהיה הטיסט במקום בית הסתרים, אז יהיה דינו משונה, כמפורש במסכת נדה בפרק יוצא דופן [דף מז], אמר ריש לקיש קנה בקומטו של זב, והסיט בו את הטהור, טהור. קנה בקומטו של טהור, והסיט בו את הזב, טמא. מאי טעמא, דאמר קרא [ויקרא טו] וכל אשר יגע בו הזב וריין לא שטף במים, זה הסיטו של זב, שלא מצינו בכל התורה כולה, ואפקיה רחמנא בלשון נגיעה למימרא דהסיט ונגיעה כידו, מה התם מבראי אף הכא מבראי. ובתורת כהנים אמרו מה ידיו בבראה, פרט לבית הסתרים, אף כל בשרו בבראה, פרט לבית הסתרים. דאלמא כי מגיד (הטהור לזב) [זב לטהור] במקום בית הסתרים טהור הוא. ובמס' ע"ז בפרק ד' ישמעאל [דף ס] אומר, ג' אבנים זו בצד זו אמרו, אמר רב אשי כל שבזב טמא, בגוי עושה יין נסך, וכל שבזב טהור, בגוי אינו עושה יין נסך. מיכן אמר ב) ר"ש קנה של זב כו'. **ובבבא** קמא בפרק כיצד הרגל [דף יז] אמרו עוד אמר רבא כל שבזב טמא בנוקים משלם נזק שלם כו'.

תורה אור השלם

1 וַיְהִי כַּאֲשֶׁר מֵת גִּדְעוֹן וַיָּשִׁובוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּזְנוּ אַחֲרֵי הַבְּעָלִים וַיָּשִׂימוּ לָהֶם בַּעַל בְּרִית לֵאלֹהִים:
שופטים ח לג

2 וַיֵּצֵא אֶת הָאֲשֵׁרָה מִבֵּית יְיָ מִחוּץ לִירוּשָׁלִַם אֶל נַחַל קִדְרוֹן וַיִּשְׂרֹף אֹתָהּ בְּנַחַל קִדְרוֹן וַיְדֻקֶּהָ לְעָפָר וַיַּשְׁלֵךְ אֶת עֲפָרָהּ עַל קֶבֶר בְּנֵי הָעָם:
מלכים ב כג ו

3 דֶּרֶךְ הַבַּשָּׂר בְּשֶׁמֶים דֶּרֶךְ נָחָשׁ עֲלֵי צוּר דֶּרֶךְ אֳנִיָּה בְלֶב יָם וְדֶרֶךְ גֶּבֶר בְּעַלְמָה:
משלי ל יט

4 זֹאת הַתּוֹרָה אָדָם כִּי יָמוּת בְּאֹהֶל כָּל הַבָּא אֶל הָאֹהֶל וְכָל אֲשֶׁר בָּאֹהֶל יִטְמָא שִׁבְעַת יָמִים:
במדבר יט יד

מוסף רש"י

זאת התורה. היכן מצויה, כאדם שימות בתאלי תורה (ברכות סג:).

רבינו חננאל

כמאן אזלא הא דתניא כל הטומאות אחרים טהורין, חוץ מן הזב, שלא מצינו לו בכל התורה כולה, נימא דלא כר"ע, דאי ר"ע הא אף ע"ז שהסיטה את אחרים טמאין. ודחינן אפילו תימא ר"ע תנא זב וכל דדאמי ליה. **נמצאו** דברי רב אשי, דפלוגתא דרבה ור' אליעזר בתרצתא דהא מתניתא, דר' אליעזר סבר בהיסט שהסיטו אחרים את עבודה זרה פלוגתא דרבנן ודר' עקיבה. אבל הסיטה היא את אחרים טהורין. ורבה סבר בהיסט שהסיטה ע"ז את אחרים פלוגתיהו, אבל אם הסיטה אחרים טמאין. **וביעיא** דרמי בר חמא, הא אמרינן כרבה בעי לה ואליבא דר"ע. אבל לרבה, לרבנן אינה לאברין. ולר' אליעזר בין אליבא דרבנן ובין אליבא דר' עקיבא אינה לאברים. וכן הלכה. **וביעיא** דרב אחדבר בר אמי ע"ז פחותה מכזית, לענין איסורא פשיטא דאסירא, דהא זבוב בעל עקרון אסור. אבל לענין טומאה אין בה טומאה של כלום, דלהכין איתקש למת, ואיתקש לנדה שאינה לאברים, ואיתקש לשרץ שאינה טמא במשא. ולא מצית למימר לחומרא לשרץ כעדשה, ולנדה לאבן ממסמא, ולמת לאהל, משום דטומאת ע"ז דרבנן היא, וכי איכא חומרא וקולא, לקולא הוא דמקשינן.

[**מתני'**] **מנין לספינה שהיא טהורה כר'.** פירוש שאינה מקבלת טומאה. רבנן דמתני' (משום) מדמי לה ספינה לים, מה הים אין מקבל טומאה אף הספינה אינה מקבלת טומאה. וחנניה מפיק לה למילתא דספינה שאין מקבלת טומאה, מן השק, דכתיב מכל כלי עץ או בגד או עור או שק, מה שק מטלטל מלא וריקן, מקבל טומאה,

---

ל) [ונמחוס לג]: מנחות לא: בכורות מח. מנ. ומי' תוס' בכורות כח. ד"ס שנלן], מ) [נעיל פב:], נ) [ל"ל לחסן], ד) [פהלרין סג: (סו:], ס) [ל"ל עלן], ו) [לקמן קכב: חגיגה כו:] ממחות לא: בכורות לח., ז) [כילה כד:], ח) בכורות סג: גיטין מז:, ט) [ל"ל עלן], כ) [דברים ז], ל) ל"ל בעל זבוב אלהי עקרון, מ) [וע"ע תוס' ממחות לא. ד"ה שיהה],

מ) עיין היטיב בתוס' שם ד"ה כל דע"ב הא דמוב טיהר לא קאי אקנה בקומטו של זב ודברי רבינו ל"ש.

תלמוד בבלי מהדורת נהרדעא החדש, באדיבות הוצאת ח. וגשל, © כל הזכויות שמורות

ולחנניא טילטול על ידי שוורים שמיה טילטול. נראה לר"י אפילו בשיש בה מ' סאה[א] תימה לר' יצחק אמאי נקט חנניא הא רבנן נמי לא פליגי בהא דמה שמטהרין ספינת הירדן היינו משום[ב] דרך אמיה בלב יש (משלי ג) ולא משום דלא שמיה טילטול ועוד דנראה דספינת הירדן מיטלטלת אפילו על ידי בני אדם דאי אינה מיטלטלת אלא על ידי שוורים אם כן ממתניתין דכלים דתנן ספינת הירדן טומאה הוי מצי לאוכומי דלחנניא [ג]שמיה טילטול:

ואמר רבי יוחנן אם יש בה בית קיבול רימונים כו'. מהא דקתני במטה טומאה טמא מת לא מצי לאתויי דאיש דאיכא למימר[ד] שמיטלטלת על ידי בני אדם[ה]:

שלש תיבות הן. קשה לר"י דאמאי מייתי לה דאי משום דהיא סיפא דהסיא דג' עגלות הן אם כן הוה ליה לאתויי הסיא דג' עריסות שהן בינתיים:

הבאה במדה טהורה מכלום. אפתחה למעלה קאי דפתחה מלעילה דחזיא למדרס לא בעי מיטלטל מלא ולריקן כדאמרי' בנכורות (דף לח.):

אלא אמר רב פפא ה"ק כו' ושל עין בין מדרסו בין מגעו טמא. תימה לרבינו מה דלמה לו [ו]להגיה של עץ וספינת הירדן לא הוה ליה אלא לאפוקי שיעוא קמא[ז] דלא"ק ספינה של חרס טהורה כתנא דידן ולר' יוסי אף הספינה טמאה[ח] כחנניא ואף דרבי יוסי [ט]אמגע דקאמר ת"ק דטמא על כן נראה לרבינו מה כגי' ר"ת דגרסינן במלתיה דרב זביד [י]וספינה של חרס טהורה כתנא דידן ורבי יוסי אומר אף הספינה טמאה כחנניא דידן מתקיף לה רב פפא מאי אף [כ] אלא אמר רב פפא הכי קאמר מדרס כלי חרס טהור ומגעו טמא ושל עץ בין מדרסו ובין מגעו טמא וספינת הירדן טהורה כתנא דידן ר' יוסי אומר אף הספינה טמאה כחנניא [מ]ומדרס כלי חרס מנלן דטהור אמר חזקיה דאמר קרא [נ]ואיש אשר יגע במשכבו מקיש משכבו לו מה הוא אית ליה טהרה במקוה אף משכבו נמי אית ליה טהרה במקוה ר' שמעאל תנא [ס]במשכב נדתה יהיה לה מקיש משכבה לה מה היא אית לה טהרה במקוה אף משכבה נמי אית לה טהרה במקוה לאפוקי כלי חרס [ע]דלית ליה טהרה במקוה מתיב ר' אילעא [פ]המפץ במת מנין ודין

ולחנניא טילטול על ידי שוורים שמיה טילטול (ו) (אין) [ז]דתנן [א]שלש עגלות הן עשויה כקתידרא טמאה מדרס כמטה טמאה טמא מת של אבנים טהורה מכלום ואמר ר' יוחנן ואם יש בה בית קבול רמונים טמאה טמא מת [ג]שלש תיבות הן תיבה [ד]שפתחה מצדה טמאה מדרס מלמעלה טמאה טמא מת [ה]והבאה במדה טהורה מכלום [ו]ת"ר דמדרס כלי חרס טהור ר' יוסי אומר אף הספינה מאי קאמר אמר רב זביד הכי קאמר מדרס כלי חרס טהור ומגעו טמא וספינה של חרס טמאה כחנניא ר' יוסי אומר אף הספינה טהורה כתנא דידן מתקיף לה רב פפא מאי אף [ז] אלא אמר רב פפא הכי קאמר מדרס כלי חרס טהור ומגעו טמא ושל עץ בין מדרסו ובין מגעו טמא וספינת הירדן טהורה כתנא דידן ר' יוסי אומר אף הספינה טמאה כחנניא [ח]ומדרס כלי חרס מנלן דטהור אמר חזקיה דאמר קרא [ט]ואיש אשר יגע במשכבו מקיש משכבו לו מה הוא אית ליה טהרה במקוה אף משכבו נמי אית ליה טהרה במקוה ר' שמעאל תנא [י]במשכב נדתה יהיה לה מקיש משכבה לה מה היא אית לה טהרה במקוה אף משכבה נמי אית לה טהרה במקוה לאפוקי כלי חרס [כ]דלית ליה טהרה במקוה מתיב ר' אילעא [ל]המפץ במת מנין ודין

מסורת הש"ס

(א) רש"ל מ"ז, ב) כלים פי"ט ופכ"ד מ"ב, ג) ג"ז שם מ"ד, ד) [גי' המשנה שפתחה], ה) בכורות נא. [תוספפתא כלים פ"ב,], ו) [עיינוהו קד:], ז) ב"ק סה:, ח) [גי' כלים פי"ז מ"ח], ט) [עי' פירש"י עיינוהו קד: ד"ה לאין לו טהרה], י) עי' רש"י סוכה כ. ד"ה והתנן כל המטמא,

תורה אור השלם

1 וְאִישׁ אֲשֶׁר יִגַּע בְּמִשְׁכַּבּוֹ יְכַבֵּס בְּגָדָיו וְרָחַץ בַּמַּיִם וְטָמֵא עַד הָעָרֶב: ויקרא טו ה

2 כָּל הַמִּשְׁכָּב אֲשֶׁר תִּשְׁכַּב עָלָיו כָּל יְמֵי זֻבָּהּ כְּמִשְׁכַּב נִדָּתָהּ יִהְיֶה לָּךְ וְכָל הַכְּלִי אֲשֶׁר תֵּשֶׁב עָלָיו טָמֵא יִהְיֶה כְּטֻמְאַת נִדָּתֵךְ: ויקרא טו כו

הגהות הב"ח

(ו) גמ' ד"ה ע"י שוורים שמיה טילטול דתנן כל"ל ותיבת אין נמחק: (ז) שם מאי אף ספינה אלא:

גליון הש"ם

גמ' ומדרס כלי חרס מנלן דטהור. עי' רש"י עיינוהו קד קד ע"א ד"ה לא ובנכורות דף לח ע"א רש"י ד"ה אין מדרס וצ"ע:

מוסף רש"י

כלי חרס דלית ליה טהרה במקוה. דכתיב (ויקרא י) ואותו תשברו, שאין לו טהרה אלא שבירתו (שרובין קד:). מפץ במת מנין. שמעמת, לפי שנאמר כמת גבי מדין (במדבר לא) וכל בגד וכל כלי עור וגו', וחס אינו לא בכלל בגד ולא בכלל עור ולא בכלל כלי עץ, מנין שאפילו הוא מעמת בתוכו המת (ב"ק כה:).

רבינו חננאל

לחנניה טילטול על ידי שוורין שמיה טילטול. פי' הא דקא מטלטל מלא ורקן, אפי' על ידי שוורין [דתנן] שלש עגלות הן העשויה כקתידרא טמאה מדרס. מפני שאדם סומך עליה, כדאמרינן ביום טוב לענין עגלה של קטן. לפיכך אם דרס טמא עליה, ויש ביניהן דבר חוצץ ונפל עליה כוחו, אע"פ שלא נגע בה, טמאה. העשויה כמיטה טמאה טמא מת. אבל עגלה של אבנים טהורה מכלום ואינה מקבלת טומאה. והיאך היא עגלה של אבנים, עצים מסובכין שתי וערב ועשוין כחלונות חלונות, מניחין שם אבנים ומושכין אותן. א"ר יוחנן ואם יש בה בית קיבול רמונים טמאה. פי' כגון שאותן החלונות דחוקות ואין הרימונים נופלים משם [טמאה, ואם לאו טהורה]. שלש תיבות הן שפתחה מצידה טמאה מדרס. זוז שנקראת בבבל כזאנה, מפני שיש שיון[ש]בין למעלה ממנה. פיתחה מלמעלה טמאה טמא מת, והוא הנקרא בבבל צנדוק. הבאה במידה טהורה מכלום. [פי'] העשויה למוד בהבכיל. תנו רבנן מדרס כלי חרש טהור ר' יוסי אומר אף הספינה. אתא רב זביד לפרושה מדרס כלי חרס טהור ומגעו טמא, וספינה בין במגע בין במדרס טהורה כרבנן. ור' יוסי ספינה של חרס טמאה כחנניה ולא [כתנא] קמא. דקא מתקיף לה רב פפא מאי אף, דאלמא אטהורה קאי ר' יוסי ולא אטומאה. אלא אמר רב פפא תנא קמא סבר מדרס כלי חרס טהור, אבל ספינה לא [חרס] טמאה כחנניה. ור' יוסי סבר אף הספינה טהורה כרבנן. **מדרס כלי חרס מנלן דטהור הוא.** אמר חזקיה דאמר קרא ואיש אשר יגע בשמכבו, מקיש משכבו לו, מה הוא דאית ליה בטהרה במקוה, אף משכבו [נ]מי, דבר שיש לו טהרה במקוה, הוא טמא מדרס, אבל דבר שאין לו טהרה במקוה אינו מיטמא במדרס. ודבי ר' ישמעאל תנא כמשכב נדתה יהיה לה כענין הזה. **מותיב ר' אלעאי מפץ במת מניין,** שהוא טמא.

ע) הגהות גליא לענין המתקנים לענין תבות פליסס כרכס. וי"ל ועל דגיתות קפמרינן דטמאתן עניך וכו' וכוותן כזה דלא"ה היס אסור לעמוד ע"ג מפלי כשעת עטילה מטוס גזירת מרתקאות ועיין בכ"ר בפ"ב דשבועות שדמה כלמת פירש"י מממת קוטיין זו אמנם לפי דעת רבינו מ"ש.

ב) דבני רבינו הס משולי הגנה.

רב נסים גאון

אמר רבה ולחנניה טילטול על ידי שוורים שמיה טילטול, דתנן ג' עגלות הן העשויה כקתדרה טמאה מדרס, כמטה טמאה טמא מת כו'. זה המשנה במס' כלים בפרק ג' תריסים. וגם בו יש המשנה האחרת ג' תיבות הן וראוי לנו לבאר כי אעפ"י שהמת הוא חמור מכל הטומאות וקשה מהן, כמו ששנינו במשנה [כלים פ"א מ"ד] חמור מכולם המת שהוא מטמא באהל מה שאין כן כולם מטמאין, אינו מטמא משכב ומושב, כמו שהוא בתורת כהנים הזב מטמא משכב ומושב לא המת, מה אם הזב שאינו מטמא טומאת ד' מטמא משכב ומושב, מת שהוא מטמא טומאת ז' אינו דין שיטמא משכב ומושב, ת"ל הזב לא המת. ר"ש אומר אשר ישכב עליו ואשר ישב עליו, את שיש לו שכיבה וישיבה מטמא משכב ומושב, ואין זב שמת מטמא משכב ומושב. ושאמרו הזב שמת מטמא במטא עד שימוק הבשר, מדברי סופרים. וטמא מת נידון כמת אינו עושה משכב ומושב [לדבריהם] הזב ולא טמא מת כו'. **ובתוספתא** [כלים פ"א] חומר בבועל נדה מטמא מת שבועל נדה כר תחתון כעליון מה שאין כן בטמא מת. ואמרו במשנה ובתוספתא במס' זבין חומר בזב מבמת, שהזב עושה משכב ומושב מתחתיו כו', מה שאין המת מטמא. טמא מת משכב על י' מצעות אינו מטמא אלא העליון ששכב עליו והשאר שהוזרין לפי שלא יעשה משכב ומושב. והעליון טמא בנגיעה. לפיכך היו החכמים קורים לכל דבר שאינו מטמא כדין משכב ומושב, טמא(ה) טמא מת, ולכל דבר שהוא נעשה משכב ומושב היו קורין אותו בשם מדרס בלשון קצרה. ולכן כל דבר שהוא מטמא מדרס הוא טמא במגע, דהיינו טמא מת לפי הכינוי שכינו לו. וכל דבר שאינו ראוי למשכב ומושב, הוא טמא טמא מת כדין הנגיעה, ואינו מיטמא מדרס. **וכדבר** הזה אמרה המשנה בפרק ג' סימן התחתון [נגדה מפ"], כל המיטמא מדרס מטמא טמא מת, ויש שהוא מטמא טמא מת וכו'. ואמרו בתלמוד [שם] כל המטמא מדרס מטמא טמא מת כל דחזי ליה למדרס מטמא טמא מת, ויש שהוא מטמא טמא מת ואינו מטמא מדרס, לאיתויי סאה ותרקב, דתניא והיושב על הכלי, יכול כפה סאה או תרקב וישב עליו, יהא טמא, ת"ל אשר ישב עליו הזב לא שמיוחד לישיבה יצא זה שאומ' עמוד ונעשה מלאכתנו, ובתוספתא [שם דכלים פ"ב] עריסת בנות שמאה טמא מת. היתה משמשת שכיבה הרי זו טמא מדרס. מיטה שמוכרין עליה כלים, הרי זו טמאה טמא מת, היתה משמשת שכיבה וישיבה הרי זו טמאה מדרס. **ומאלו** העיקרים יתברר לך פירוש טומאת מדרס וטמא מת. ולפיכך היתה התיבה שפתחה מצידה שהיא ראויה למושב, טמאה מדרס. ושפתחה מלמעלה שאינה ראויה למושב, טמאה טמא מת כמגע ולא טומאת מושב. הבין זה ושמור אותו בליבך כי הוא עיקר גדול. **יצא כלי חרש** (דאין כו') **דלית ליה טהרה במקוה.** כמו שכתוב בתורה [ויקרא יא] ואותו תשברו, ואמרו רבותינו ז"ל מלמד שאין לו טהרה אלא שביתה.

מה פכין קטנים שטהורין בזב. תימה דמסקא ותרקב ותיבה שפתחה למעלה יכול לעשות ק"ו דלא טמא מדרס מטמא במת מפץ שטמא מדרס אינו דין שיטמא במת וי"ל דמה להך שכן נעשין אב הטומאה מה שאין כן במפץ דיכין שאין לו טהרה במקום אינו נעשה אב הטומאה כדמוכח בפרק בתרא דעירובין (דף קד:) אבל קשה דמפכים גדולים מלי למיעבד ק"ו דלא מטמו מדרס[8] כדאמר הכא דמדרס כלי חרס טהור ומטמא במת וי"ל דטפי ניחא ליה למיעבד ק"ו מפכים קטנים שטהורין מכל טומאת הזב לגמרי וקשה דבמעיינות הזב מנלן דלא מיטמו פכין קטנים דניחי דבשיער הזב לא מיטמו היינו משום דבעיא ראוי לגיעת בשר כדפירש דמנצר דהזב לא נגיעת בשר ופקא לן דזב מטמא בהיסטו, למימר דכל שאינו ראוי לטמא במגעו אינו מטמא בהיסטו, **טמאים במת.** כתבא המת, דכתיב (במדבר יט) וכל כלי פתוח וגו' ומי זכו כלי פתוח וגו' שמטמתו קודמת לפתחו הוי אומר זה כלי חרס, וכתיב טמא הוא, הפילו פיו לר' חרי הוא ראוי לטהרה עליו (ב"ק כה:). **רחמנא ליצלן.** כיחד ממנו טעמו של דבר, מפני שחלוי בהכנת הגוב דמטפרס לקמן (בתובות שנה:).

מוסף רש"י

ומה פכין קטנים שטהורין בזב. בכל טומאותיו, דכלי חרס אין מטמא אלא מאויר, ומתוך שפיו שני לר' אין יכול לכתים אלבנעו לאוכל, ולמדרס נמי לא מזי, ובהיסטו נמי לרבי דפקיה רחמנא לבהיסטו כלי חרס כזב בלשון מגע, כדכתיב (ויקרא טו) וכלי חרס אשר יגע בו הזב וגו' ומהכא נפקא לן דזב מטמא בהיסטו, למימר דכל שאינו ראוי לטמא במגעו אינו מטמא בהיסטו, **טמאים במת.** בהאל המת, דכתיב (במדבר יט) וכל כלי פתוח וגו' ומי זכו כלי פתוח שמטמתו קודמת לפתחו הוי אומר זה כלי חרס, וכתיב טמא הוא, הפילו פיו לר' חרי הוא ראוי לטהרה עליו (ב"ק כה:). **רחמנא ליצלן.** כיחד ממנו טעמו של דבר, מפני שחלוי בהכנת הגוב דמטפרס לקמן (בתובות שנה:).

מוסף תוספות

א. אפילו פתוחים. תוס' מגיגה כב: ב. כיון דלא חזי למגע. תוס' הרא"ש. ג. דכלי חרס המוקף צמיד פתיל הניצול באהל המת. תוס' ר"ק כס: ד. דהיינו בהיסט. מי' הר"ן. ה. אלמא משמע דמטמא בהיסט אע"ג דאין בא לכלל מגע. תוס' ר"ק כס: ו. [ד]לאו קושיא היא דשאני התם. מי' הר"ן. ז. שמתחילה היה פתוח ואע"פ שהוקף אח"כ צמיד פתיל ראוי לנגיעה אינו. מי' הר"ן. ח. וכפתוח דמי. מי' הר"ן. ט. דבכי האי גוונא שהוא טמא בזב היה טמא נמי במת. תוס' הרא"ש. י. מטמא. תוס' הרא"ש. יא. נמי. תוס' הרא"ש. יב. משמע דאית ליה טהרה במקוה [דאל"כ]. תוס' הרא"ש. יג. דהך. תוס' הרא"ש. יד. שיש לו טהרה במקוה. תוס' ר"ק כס: טו. דמפץ קחני סתמא. תוס' הרא"ש, [ד]לשון כולל הוא לשל עץ ושל שיפא ושל גמי דתרוייהו ליפינן להו מזב. מי' הר"ן. טז. [ד]חכא פרכינן ומפץ של שיפה וגמי שאין לו טהרה במקוה. תוס' הרא"ש. יז. דשפיר חשיב בא לכלל מגע כיון דעומד ליפתח. תוס' הרא"ש [ועי' עי"ש, וכריטב"א בשם ר' יעקב ר"ב שמשון שמייחב דברי רש"י, ומה שהקשו הרא"ש והריטב"א ע"ז מהסיא דאלפסי עיי"ש].

יח. דמשמעו הא יש צמיד פתיל שוב לא חבא לו שום טומאה מגבו. תוס' הרא"ש. יט. [ד]אי לית ליה לר' יאשיה כלאי זרעים, למה לי שדך דמשמע למעוטי ח"ל אפילו בא"י נמי אינו לוקה אלא משמע דבכלאי זרעים לא פליג. תוס' קידושין לט.

רב נסים גאון

פכין קטנים שטהורין בזב טמאים במת. ממה שאמרה התורה בענין הזב (ויקרא טו) וכלי חרש אשר יגע בו הזב ישבר, ולא אמרה וכל כלי חרש, למדנו שפכין קטנים שהורין בזב, ואמרו במת (במדבר יט) וכל כלי פתוח, אפילו כל שהוא. וכבר פירשנו בברכות. הרי למדנו שפכין קטנים טמאין.

ודין הוא ומה פכין קטנים. של חרס שטהורין בזב שאינן מטמאין על ידו בשום טומאה דלמדרס לא חזו דאין עושין ליטיבה ועוד שהן של חרס. ובמגע לא לטמאו דאין מטמאות אלא מאויר ואין יכול להכיים אלבנעו לאוכל מפני שפיהן לר' והיסטו לא דאפקיה רחמנא בלשון נגיעה דכל שאינו רחמנא במגע אינו מטמא בהיסטו ובהעור והרוטב (חולין קכד:) אמר נמי הכי לגבי טומאת משא את שבא לכלל מגע בא לכלל משא אע"פ שאפשר ליגע בחוט השערה ותניא בת"כ[9] דשיער הזב מטמא הנ"מ כלי הרלוי לנגיעת בשרו ולהכי אפקיה רחמנא בלשון נגיעת בשר דכתיב (ויקרא טו) והנוגע בבשר הזב: **טמאין במת.** בהאל המת דכתיב (במדבר יט) וכל כלי פתוח: **מפץ שעמוד בזב.** דהא חזי למשכב וכתיב וכל המשכב וגו'. ומהכא נפקא לן בעלמא (נדה דף מט:) דכל המטומא במדרס מטמא טומאת מת ואפילו פשוטי כלי עץ: **ואמאי.** טמא בזב טומאת מדרס: **והא ליה נ"ט שהרה במקוה.** דכי כתיב טבילה בפרשת ארלים[10] ובפרשת מדין[11] כתיבא והנך כלים דכתיבי התם ילפינן להו טבילה אבל פשוטי כלי עץ שלא נכתבו שם לענין טומאה לא ילפינן להו טבילה ולית להו טהרה במקוה דהא לא כתיבא בהו כי היכי דאוכל ומשקה אין להם טהרה במקוה לפי שלא למדנו להם טבילה בתורה: **אלא הסם דאיכא במינו.** יש בכלי עץ שיש להן טהרה במקוה כגון מקבלים: **רחמנא ליצלן מהאי דעבא.** דכיון דלדידיה ליכא טהרה במקוה לא שאני מכלי חרס: **וטעמא מאי.** היכא כתיבא דמשום דאיכא דאיכא במינו אע"ג דבדידיה ליכא[12] [מיטמא נימא] הואיל ומקשיתיה לזב עצמו בעי דתיהוי ליה טהרה לדידיה: **כפיב משכבו.** מקיש משכבו לו: **וכפיב וכל המשכב.** אע"ג דלא דמי לזב דהא לא כתיב משכבו: **וכל כלי פשוט.** כלי חרס קאמר שהטומאה נכנסת לו דרך פתחו: **מי לא עסקינן.** מי לא משמע במקרא דאפי' ייחדו לאותו כלי לאשתו נדה ליגב עליו כל ימיה אמר קרא דמגיל על מה שבאתו בהאל המת ואי טמא מדרס היכי מגיל והא כל דבר טומאה אין חוזר בפני הטומאה אלא ש"מ דאין מדרס בכלי חרס הלכך כלי חרס המוקף צמיד פתיל טהור מכל טומאה והיסטו נמי לא מטמיא ליה כדפרישית לעיל דכל שלא בא לכלל מגע בא לכלל משא לפיכך מגיל על מה שבאתו: **מתני' שוורין בפוכה ה' זרעונין.** ולא הוי עירבוב שיש בה כדי להפרים ביניהם הפרש הראוי: **ד' מד' רוחות העולם.** ממלא את כל הרוח עד סמוך לקרן: **ואחת באמצע.** גרעין אחד. ואע"פ שכל אלא[13] הקרנות סמוכין זה לזה ואין ביניהם הרחקה ג' טפחים ויותר אין כאן בית מיטות דגבי כלאים היכרא הוא דבעינן דלא להוי עירבוב דהא אלכלאים קפיד קרא אבל לייקה לא חייבינן אפילו בכלאי הכרם דאוריתא כדתנן (ב"ב דף כו.) זה סומך לגדר מכאן וזה סומך לגדר מכאן ואע"ג דיקרו ממתמי וכ"ש כלאי זרעים דרבנן דלא חייבינן לייקה כדתנן גבי רחם תור לקמן ואפילו בשאינן בית מיטות דא
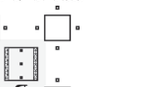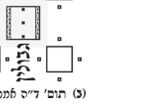
קיס להו לרבנן. דסתם ערוגה המזרעת בה ה' זרעונין כך היא מדתה דחמשה זרעונין בשיתא טפחים לא יניקי אמלעי ושברוחות מהדדי דשיעור ייניקת כל זרע וטפח ומחצה עם מקום הזרע הרי מן הזרע המזרע ג"ט. ומתלו הנשים אינו למדיים דסבר תנא דידן שייניקת הזרע טפח ומחצה מדלא קבע מקום לזרע המזרע אצל הגבול [ד] להושיבו אצל הקרן אלא אפי' אם בא לזורעו כנגד אמלעיתה זורעו אלמא בהרחקת ג' טפחים סגי ואע"ג דלענין כלאים היכרא בעלמא בעינן ולא חיישינן לייניקה כדתנן לקמן בשמעתין [ה] גבי רחש תור וגבי ג' שורות מיהו הסרס זרעוני ערוגה דלא להוי ערבוב ליכא היכרא בצביר משיעור ייניקה דגבי רחש תור ושתי שורות דלקמן ליכא היכרא הלכך כי רמיז לן קרא ה' זרעונין בערוגה בשל ו' טפחים קאמר: **ומנא לן דהא דקיס להו לרבנן.** בשיעור ייניקה מילתא היא למיסמך עלה ולומר בקיאין הן החכמים בעבודת אדמה לידע כמה יוצקים שלא תתמה ולומר מי הודיע לבריות שיעור ייניקה ואין יוכלו לעמוד על כן: **גבול רעך.** ליטע סמוך למילר להכמים קרקעו כשיעור אשר גבלו הראשונים ומי הם ראשונים אמוריים ומוויים שהיו בקיאים בכך כראשכתן בבני שעיר: **מנא קנה זה.** קנה הממדה שבו מודדין הקרקע: **לזיש.** לאוי לגבל זיתים וזה לתאנה והיו יודעין להפרים את הארץ בין קנה לקנה בריחה וטעמה היכן לזיתים והיכן הוא לתאנים וממילא דבקיאים היו בשיעור ייניקה: **שמריחין.** סרס את התינה ודורשה: **וחוי.** למה נקרא חוי: **שעושמין את הארץ.** לאיחה דבר ראויה: **לחיויא.** כנחש שמאכלו עפר: **שנעשין בני חוריס מנכסיהס.** שנטולדו מנחלתם ולא הוצרכו לעבוד אדמתן כדכתיב ובני עשו יירשום (דברים ג): **אמר רב אשי ערוגה.** שאמרו צריכה להיות ו' חוץ מגבוליה שהיו מניחין בערוגה קרקע חלק סביבות הזריעה למקום דישה כשהוא משקה הזרעים מהלך בגבולין. ואשמעינן רב אשי דלא תימא ו' עם הגבולין וכשהיה טפח חלק לכאן וטפח חלק לכאן לא תהא ערוגה מקום ייניקתה אלא ארבעה ואין הפרס בין אמלעי לשכנגדו אצל הגבול אלא עפחיים: **בכמה.** כמה רחבן להיות ערוגה כהלכתה ותהא עליה תורת הערוגה לכל דבריה כדלקמן להתיר רחש תור ירק הנכנס לה והיוצא ממנה דכי ליתא כשיעורא לא תשיב למיהוי לה קולי שדה: **פרסה.** פרסא רגל: **והשקיס ברגלך.** לחטעין על כתפך מים ולהלך ברגלך סביבותיה להשקותה. למ"ל למכתב רגלך לומר שבמקום מהלכו להשקותה כשיעור רגל הוא: **אמר רב ערוגה בחורבה שנינו.** במשנתנו להתיר בה ה' זרעונין אבל לא שבקיבותיה ערוגות שהרי לא פירשו לך אלא הפרס זרעונין שבתוכה ואם תזרע ערוגות סביבותיה לא תוכל להרחיק בין אותן שבתוכה ולזרוע אותן שברוחות הערוגה סמוך לגבול להרחיקן מן האמלעי כשיעורו לפי שאתה מקרינו אצל זרע המזרע בחברתה אצל גבולה שאין ביניהן אלא שני עפחים של גבולי הערוגה ואלו ג' בעינן: **והא איכא מקום קרנות.** מאי דוחקיה דלא לאוקומיה בערוגה בין הערוגות מוקפת מכל לד ג' ערוגות שהן ח' כזה ולזרוע בתמאנע וכן בכולן ה' זרעונין והא איכא בכל ערוגה מקום קרנות זיוותיה ואתה יכול להמשיך זרע גרעין שתזרע בצד גבולו של זו לפון ושל זו לדרום של זו למזרח ושל זו למערב ולזרוע אותן גרעינין אצל הקרנות ואיכן צריך להמשיכן מכנגד אותן שבתוכיו מבפנים אלא הפרס עפח ואמאי אמר רב בערוגה שבתוכה שנינו: **ממנא את הקרנות.** רב מוקי מתניתין בממלא את כל הרוח של ערוגה לפון מן המזרח למערב וכן רוח דרומי אצל המזרחי והמערבי זורע מעט ויניח הפרס מכאן ומכאן (כזה) הלכך אי אתה יכול לזרוע עוד בערוגה שאלא לפון ושאלה לדרום מפני עירבוב של ב' הערוגות: **ולזרע מאבראי.** ויקיפנה ערוגות מכל לד ואת הקרנות שבתוכה לא ימלא [ו] ומאי דוחקיה דרב לאוקמיה בערוגה שבתוכה שאין שם אלא היא: